

JOB

29-31

Job blikt terug op zijn vroegere voorspoed, beschrijft zijn ellende en verdedigt zijn onschuld.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/job/29-31

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Wijsheid begint bij ontzag voor God	2 min	4
2	God vrezen zonder in angst te leven	6 min	4
3	De opbouw van Jobs laatste toespraak	4 min	7
4	Jobs vroegere voorspoed en Gods nabijheid	2 min	9
5	Job als rechter en helper van de armen	4 min	10
6	Jobs vertrouwen in zijn blijvende aanzien	3 min	13
7	Job bespot door de zonen van verstotenen	2 min	14
8	Job verliest zijn gezag en bescherming	2 min	16
9	Jobs klacht over Gods wreedheid	3 min	18
10	Job betuigt zijn onschuld met eden	2 min	20
11	Trouw in het huwelijk en het weren van begeerte	5 min	22
12	De straf die bedrog en overspel verdienen	2 min	25
13	Het recht van slaven als Gods schepselen	2 min	26
14	Zorg voor armen en eden van onschuld	3 min	28

15	Geen vertrouwen op goud of hemellichamen	2 min	29
16	Goedheid voor vijanden en vreemdelingen	2 min	31
17	Job vraagt God om een schriftelijke aanklacht	2 min	32
18	Elihu als toehoorder en bemiddelaar	3 min	33
19	Elihu's nederigheid en gezag	3 min	35
20	Lijden als onderricht in plaats van straf	4 min	36
21	Jobs gekrenkte trots en Gods vorming	4 min	38
	Om verder te lezen		40

1

Wijsheid begint bij ontzag voor God

We waren aangekomen bij de laatste reeks toespraken van Job zelf. Dit is een heel lang gedeelte. Het begon met zijn antwoord aan Bildad in hoofdstuk 26 en liep door in hoofdstuk 27. Dat lijkt het laatste van zijn antwoorden aan zijn drie vrienden te zijn geweest. Maar dan krijgen we in hoofdstuk 28 een gedicht over wijsheid, dat grotendeels gewijd is aan de vraag waar wijsheid te vinden is. Bijna de helft van het gedicht beschrijft hoe mensen hebben geleerd om goud en zilver en smaragden en robijnen uit de grond te halen, maar niet hebben geleerd waar wijsheid te vinden is. Toch is wijsheid meer waard dan goud en zilver en robijnen. Aan het einde van hoofdstuk 28 komt hij tot de conclusie dat wijsheid te vinden is in de vrees voor de Heere.

Maar tegen de mens heeft Hij gezegd: Zie, de vreze des Heeren, dat is wijsheid, en zich afkeren van het kwade is inzicht.

JOB 28:28

Dat betekent natuurlijk dat het niet uitmaakt hoeveel opleiding en kennis iemand heeft, of het nu wereldlijke of godsdienstige kennis is. Als hij de Heere niet vreest, heeft hij misschien feiten en cijfers en informatie, maar is hij niet werkelijk wijs in zijn denken en zijn levensbeschouwing en zijn keuzes en zijn handelen. De vrees voor de Heere is de kern van alles.

2

God vrezen zonder in angst te leven

Wat is de vrees voor de Heere? De vrees voor de Heere is een uitdrukking die vaak in de Bijbel wordt gebruikt, en niet alleen in het Oude Testament. We zouden kunnen denken dat het een oudtestamentische uitdrukking is, en die misschien als een tegenstelling zien met een nieuwtestamentische gedachte van eenvoudigweg God

liefhebben of op God vertrouwen. God vrezen lijkt een onaangename emotie, en veel mensen weten gewoon niet hoe dat in het leven van een gelovige zou moeten passen. Want in 1 Johannes hoofdstuk 4 staat:

Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde.

1 JOHANNES 4:18

Daarom zou het erop lijken dat de vrees voor God niet op zijn plaats is als we God liefhebben.

Maar de vrees voor God in de Bijbel is niet eenvoudigweg het gevoel bang te zijn en te leven met een gevoel van angst en vrees voor het onbekende of vrees voor gevaar of iets dergelijks. Het is geen gevoel van onzekerheid omdat God weet wat je doet. Het is niet noodzakelijkerwijs de angst dat Hij tegen je zal uitvallen en je zal aanvallen zodra je buiten de lijntjes kleurt. Sommige mensen vrezen hun ouders op die manier, en sommigen vrezen hun machthebbers op die manier. Maar de vrees voor God is eigenlijk iets veel gezonders. In Psalm 19 staat:

De vreze des HEEREN is rein, zij houdt voor eeuwig stand; de bepalingen van de HEERE zijn waarachtig, met elkaar zijn zij rechtvaardig.

PSALMEN 19:9

De vrees voor de Heere betekent eenvoudig dit: je bent inderdaad bang om bij God weg te lopen, om God te mishagen, om tegen God in opstand te komen. Want je beseft dat God groot is en God machtig is en God al je gehoorzaamheid en je eerbied verdient. Daarom is de gedachte op goede voet met Hem te staan een beangstigende gedachte. [Vertalersnoot: De spreker zegt hier 'op goede voet'; gezien de omliggende uitleg bedoelt hij vermoedelijk 'op slechte voet'.] Maar de Bijbel zegt:

Uit ontzag voor de Heer keren mensen zich af van het kwaad.

Dus de vrees voor de Heere drijft je juist naar een positieve relatie met God. Angst is niet de emotie die je bewust ervaart ten opzichte van God.

We leven allemaal wel met angst, ook als we ons daar niet van bewust zijn. We zijn bijvoorbeeld misschien niet bang voor water, maar we zouden wel bang zijn om midden op de oceaan schipbreuk te lijden, waar geen land is. Want dan bevinden we ons in een verhouding tot water die dodelijk voor ons is. Als het water in een vijver zit waar we kunnen zwemmen, of in een glas waaruit we kunnen drinken, is water niet iets beangstigends. Maar als we door water worden overweldigd en onze verhouding tot dat water niet veilig voor ons is, dan zijn we er natuurlijk doodsbang voor. Om die reden nemen we dat soort risico's niet. We proberen bijvoorbeeld niet de oceaan over te zwemmen. We weten wel beter. We zijn wijzer dan dat. Waarom? Omdat we vrezen voor wat, zoals we weten, het gevolg zou zijn.

We lopen niet voortdurend rond met angst voor water. Maar de gedachte iets heel doms te doen waardoor we in een dodelijke verhouding tot water terechtkomen, zou ons wel angst aanjagen als we dachten dat we dat echt moesten doen. Als we dat zouden overwegen, zou angst ons ervan weerhouden om verder die kant op te gaan.

Ik ben niet bang voor treinen, maar ik zou wel bang zijn om met mijn auto op de rails te rijden, in de richting van een trein die op volle snelheid op me afkomt. Want daardoor zou ik in de verkeerde verhouding tot die trein komen te staan. Dat zou me bang maken. Maar omdat dat me bang maakt, zal ik het niet doen. Met andere woorden, ik heb een gezonde vrees voor iets wat niet nodig is. Het is niet nodig om in een slechte relatie met God te staan. Daarin heb ik een keuze. Omdat ik dus een keuze heb, leef ik niet in angst. Maar als de mogelijkheid bij me zou opkomen om iets te doen waarmee ik tegen God in opstand kom, dan zorgt de vrees voor God ervoor dat ik zo verstandig ben om dat niet te doen.

De vreze Gods is, met andere woorden, angst om in een verkeerde verhouding tot Hem te staan. Het voorbeeld dat ik het vaakst gebruik, gaat over het verkeer. We zijn waarschijnlijk niet bang voor het verkeer op de snelweg. Als je al jarenlang autorijdt, ga je de snelweg op, je voegt gewoon in, je praat met je vrienden in de auto en je denkt niet veel na over het andere verkeer. Het stelt niet zoveel voor. Verkeer is niet iets angstaanjagends. Maar als je plotseling beseft dat je de verkeerde oprit hebt genomen

en tegen het verkeer in rijdt, zou de angst je om het hart slaan. Want je weet dat het verkeer je veel kwaad kan doen als je er in een verkeerde verhouding toe staat. Als je dezelfde kant op gaat als het verkeer, voel je geen angst. Maar die angst om in een verkeerde verhouding tot het verkeer te staan, heb je voortdurend. Je bent je er alleen niet van bewust, omdat die pas nodig is als je daadwerkelijk in een verkeerde verhouding tot het verkeer staat of overweegt om in een verkeerde verhouding tot het verkeer te gaan staan. Je bent je er niet eens van bewust dat je daar bang voor bent. Je denkt er niet aan.

En zo is het ook met de vreze Gods. Wanneer je op goede voet staat met God, denk je er niet aan dat je God vreest, omdat het geen overheersende emotie is. Maar wanneer je overweegt om in opstand te komen, wanneer je overweegt om te zondigen, wanneer je overweegt om met God overhoop te liggen, in een verkeerde verhouding tot God te staan, dan zou dat angstaanjagend moeten zijn. Als dat niet zo is, is iemand niet wijs. Iemand die niet bang is om op slechte voet met God te staan, is een dwaas. Daarom geldt:

Het beginsel van wijsheid is de vreze des HEEREN en de kennis van de heiligen is inzicht.

SPREUKEN 9:10

En dit is dus de slotsom. Waar vind je wijsheid? Je vindt wijsheid in eerbied voor God, in vrees voor God, in een gezond ontzag voor het kwaad dat een mens overkomt wanneer hij niet op zijn Schepper is afgestemd zoals het hoort.

3

De opbouw van Jobs laatste toespraak

Veel uitleggers vinden dat het gedicht in hoofdstuk 28 een op zichzelf staand gedicht is. Het vat het voorgaande niet echt samen en leidt het volgende ook niet in. Het lijkt gewoon het soort gedicht dat je in Spreuken zou kunnen vinden. Er staat inderdaad een gedicht dat er enigszins op lijkt in Spreuken hoofdstuk 8. En misschien dient het eenvoudig om een onderbreking in het boek aan te brengen. We komen namelijk uit

een gedeelte van het boek dat wordt beheerst door dit gesprek tussen Job en deze drie mannen. Blijkbaar is dat gedeelte voorbij en gaan we een ander gedeelte in. Er komen nu enkele andere sprekers aan het woord. Job zal nog drie hoofdstukken lang spreken, maar daarna zal Elihu zes hoofdstukken lang spreken en God vier hoofdstukken lang. We zullen hier dus andere gesprekspartners aantreffen.

Eigenlijk zal Job niet met deze mensen in gesprek gaan, en zelfs niet met God. Job spreekt zijn laatste woorden in de hoofdstukken 29 tot en met 31. En aan het einde van hoofdstuk 31 staat:

laat dan in plaats van tarwe distels opkomen, en in plaats van gerst giftig onkruid! Hier eindigen de woorden van Job.

JOB 31:40

En dat is ook zo ongeveer het geval. We vinden geen verdere toespraken van Job. Hij zegt aan het einde van het boek nog een paar korte dingen, een paar woorden van bekering en nederigheid, maar hij zal geen verdere betogen meer houden. En dus rondt hij dat hier af. Het is niet zozeer een antwoord aan zijn vrienden, maar meer een samenvatting van zijn beproevingen en zijn problemen, en van het verdriet waaronder hij lijdt.

Daarna hebben we Elihu die spreekt, en vervolgens de Heere die spreekt. En Job antwoordt geen van beiden, behalve aan het einde van de toespraken van de Heere. Job komt inderdaad tot bekering. Maar waarvan? Wat heeft hij verkeerd gedaan? Dat is natuurlijk waar het al die tijd om is gegaan. En misschien krijgen we daar een aanwijzing voor, mogelijk zelfs in de toespraken van Elihu, hoewel zijn toespraken niet zoveel meer licht op de zaak werpen dan die van de andere mannen. Hij lijkt in zijn inzicht wel iets verder te komen en op een wat hoger geestelijk niveau te spreken dan de anderen.

Maar zover zijn we nog niet helemaal. Op dit moment kijken we naar hoofdstuk 29. We hebben hier nog drie hoofdstukken waarin Job spreekt, en elk hoofdstuk heeft zijn eigen kenmerken. Hoofdstuk 29 is eenvoudig een terugblik op de goede oude tijd voordat deze beproevingen Job troffen. Hij had het echt helemaal voor elkaar. Hij genoot volop van het leven, niet in zondige zin. Het was eenvoudig zo dat hij een

gezegend man was. Hij had een gezegend leven, een leven waarin alles hem meezat, een benijdenswaardig leven. En zijn leven is zo ellendig geworden dat hij niet anders kan dan met enige bitterheid op die dingen terugkijken. Dat is geen bitterheid uit boosheid, maar gewoon bitterheid uit verdriet, wanneer hij denkt aan de dingen die hij verloren heeft. En daar gaat hoofdstuk 29 over.

Vervolgens is hoofdstuk 30 eenvoudig weer een opsomming van het verdriet dat hem heeft getroffen. En dus spreekt hij opnieuw over zijn lijden en over hoe anders hij er nu aan toe is dan toen het hem zo goed ging. En zo hebben we deze tegenstelling in de hoofdstukken 29 en 30. En vervolgens houdt hij in hoofdstuk 31 opnieuw van begin tot eind vol dat hij een onschuldig man is. Dit is dus gewoon een samenvatting van zijn hele leven zoals dat ons in het boek is voorgesteld. Hij was een rijk man. Hij kreeg met zware beproevingen te maken. Hij hield vol dat hij onschuldig was. Dat is wat deze drie hoofdstukken doen.

4

Jobs vroegere voorspoed en Gods nabijheid

Dus in hoofdstuk 29 zette Job zijn betoog voort en zei:

En Job hief opnieuw zijn spreuk aan en zei: Och, was ik maar zoals in de maanden van weleer, zoals in de dagen toen God mij bewaarde! Toen Hij Zijn lamp liet schijnen boven mijn hoofd, en ik bij Zijn licht door de duisternis wandelde. Was ik maar zoals in de dagen van mijn jeugd, toen de vertrouwelijke omgang met God over mijn tent was. Toen de Almachtige nog met mij was, en mijn jongens rondom mij. Toen ik mijn voeten baadde in boter, en de rots bij mij beken van olie uitgoot.

JOB 29:1-6

[Vertalersnoot: De Engelse Bijbelvertaling die de spreker gebruikt, heeft hier ‘room’, waar het Nederlandse citaat ‘boter’ heeft.]

Die verwijzing naar zijn voeten die in room baadden, is niet letterlijk bedoeld. Natuurlijk nemen mensen wel melkbaden, maar ik denk niet dat ze dat in die tijd deden. Volgens mij is dat meer een moderne rage. Dat zijn voeten in room baadden, is gewoon zo iets als zeggen dat een plaats overvloedig van melk en honing. Een man waste zijn voeten wanneer hij van buiten binnenkwam. Het water waarin hij zijn voeten waste, was natuurlijk het vuilste water, omdat daarmee het vuilste spul van het vuilste deel van het lichaam werd gewassen. Maar hij zegt dat hij in die dagen zo rijk was dat hij zijn voeten als het ware in room kon wassen. En die is natuurlijk duur, nog duurder dan melk. Hij hoefde geen water te gebruiken. Hij kon met room omgaan alsof het water was. Het is alsof hij geld in overvloed had.

En de rotsen gieten olie voor hem uit. Niet letterlijk; olie kwam van olijfbomen. Maar hij zei dat hij zoveel olie had, wat trouwens ook een waardevol handelsproduct was, dat het was alsof de rotsen die voor hem uitgieten. Het is alsof hij zomaar op de rotsen kon gaan slaan en er dan olie voor hem uit zou komen. Dit zijn natuurlijk overdrijvingen, maar hij heeft het gewoon over hoeveel rijkdom en hoeveel luxe er vroeger bij zijn leven hadden gehoord. Toen zijn kinderen nog bij hem waren, toen Gods gunst nog op hem rustte, toen Gods vriendschappelijke raad op zijn tent leek te rusten.

5

Job als rechter en helper van de armen

Toen ik door de stad naar de poort ging, toen ik mijn zetel op het plein liet klaarzetten,

JOB 29:7

Hier zien we, misschien voor het eerst, dat Job een rechter was. Daar is in sommige eerdere toespraken al op gezinspeeld, maar hier is het duidelijk. Hij ging naar de stadspoort, de plaats waar de rechters zitten. In zijn toespraken, vooral in hoofdstuk 31, zal hij vertellen hoe hij recht had gesproken ten gunste van de onderdrukten en hoe hij voor de armen en de weduwen had gezorgd, enzovoort.

Maar hij zegt:

Toen ik door de stad naar de poort ging, toen ik mijn zetel op het plein liet klaarzetten, zagen de jongens mij en hielden zich schuil, en stokouden stonden op en bleven staan.

JOB 29:7-8

Dit is niet omdat ze bang voor hem waren, maar omdat ze respect voor hem hadden. De jonge mannen wisten niet goed hoe ze zich in zijn bijzijn moesten gedragen, omdat hij zo waardig was. Ze voelden zich ongemakkelijk in zijn aanwezigheid. Ze waren bang dat ze een misstap zouden begaan of iets zouden zeggen dat niet helemaal eerbiedig genoeg was. En de oudere mannen, die wisten hoe ze zich waardig moesten gedragen, gingen ter ere van zijn komst staan totdat hij ging zitten. Het is zoals mensen dat tegenwoordig in een rechtszaal doen wanneer de rechter binnenkomt: iedereen staat uit eerbied voor de rechter op totdat hij gaat zitten.

Vorsten hielden hun woorden in, en legden de hand op hun mond.

JOB 29:9

Dat wil zeggen: ze waren allemaal met elkaar in gesprek voordat ik aankwam. Toen ik aankwam, zeiden ze allemaal: 'Goed, tijd om stil te zijn. Job is er.' Nogmaals, niet omdat ze bang waren dat hij boos zou worden, maar vanwege de eerbied die ze hadden voor zijn wijsheid, enzovoort. Ze beseften dat het tijd was om te stoppen met praten en naar deze man te luisteren.

Als een oor mij hoorde, prees het mij gelukkig; als een oog mij zag, getuigde het ten gunste van mij. Want ik bevrijdde de ellendige die om hulp riep, en de wees die geen helper had.

JOB 29:11-12

Dat was wat rechters deden. Ze hielpen de armen aan recht bij hun grieven, bij de aanklachten die ze bij het gerecht indienden tegen hun onderdrukkers. In de meeste gevallen waren dat rijke onderdrukkers.

Hij zei:

De zegen van hem die verloren ging, kwam over mij; en het hart van de weduwe deed ik vrolijk zingen. Ik bekleedde mij met gerechtigheid, en die bekleedde mij; mijn recht was als een mantel en een tulband. Voor de blinde was ik als ogen, en voor de kreupele was ik als voeten. Ik was een vader voor de armen, en de aanklacht die ik niet kende, onderzocht ik.

JOB 29:13-16

Hij sprak niet zomaar voor de vuist weg recht. Als hij niet genoeg bewijsmateriaal kende om in de zaak te oordelen, ging hij onderzoek doen. Hij wilde er zeker van zijn dat hij alle feiten kende voordat hij een overhaaste beslissing nam.

Ik brak de hoektanden van wie onrecht deed, en rukte de prooi uit zijn tanden.

JOB 29:17

Als je aan slagtanden denkt, denk je misschien aan de giftanden van een slang, maar waarschijnlijk denkt hij hier meer aan de hoektanden van een tijger of een leeuw. Hij heeft het in figuurlijke zin over het redden van een hulpeloos dier uit de bek van een roofdier. Hij heeft het hier niet over echte dieren. Hij zegt dat het in veel van de zaken die voor hem kwamen, ging om hulpeloze, arme mensen die door rijke, bevoorrechte mensen werden onderdrukt en mishandeld. En hij bevrijdde hen uit de tanden van deze goddeloze onderdrukkers.

6

Jobs vertrouwen in zijn blijvende aanzien

Ik zei: Ik zal in mijn eigen nest de geest geven, en ik zal de dagen talrijk maken als het zand. Mijn wortel was uitgestrekt naar het water, en dauw overnachtte op mijn twijgen. Mijn eer was steeds nieuw bij mij, en mijn boog vernieuwde zich in mijn hand.

JOB 29:18-20

Met andere woorden, ik voelde me heel zeker. Ik had het gevoel dat ik eeuwig zou leven. Ik dacht dat mijn dagen zouden zijn als de zandkorrels aan de zee, dat wil zeggen, oneindig talrijk. Ik dacht dat ik in alle comfort zou sterven, omdat ik mijn kracht nog had. Ik had mijn boog in mijn hand, om zo te zeggen. Zijn boog verwijst eenvoudig naar zijn macht. Het gaat over een boog en pijlen, maar hij was niet zozeer gewapend met een echte boog als wel met aanzien, macht, wijsheid en invloed. Hij had macht en gezag in de samenleving, en hij dacht dat dat altijd zo zou blijven.

Het lijkt misschien alsof hij in de verzen 18 en 19 zegt: 'Ik was nogal hoogmoedig of zelfverzekerd', maar dat wordt hier niet bedoeld. Hij zegt alleen: 'Ik had reden om te geloven dat deze dingen zouden voortduren. Ik gedroeg me rechtvaardig. Waarom zouden mensen mij niet altijd blijven respecteren? Ik zou me respectabel blijven gedragen. Waarom zou God mij niet blijven zegenen? Ik nam eigenlijk aan dat het zo zou gaan.'

Zij luisterden naar mij, en wachtten, en zwegen om mijn raad te horen. Na mijn woorden spraken zij niet opnieuw, en mijn woorden druppelden op hen neer.

JOB 29:21-22

Wanneer hij zegt:

Nadat ik had gesproken, zeiden ze niets meer.

dan is het alsof Job bij ieder debat wachtte tot hij als laatste aan het woord kwam. En zodra hij gesproken had, wist iedereen dat hij het juiste had gezegd. Er viel niets meer te zeggen, er waren geen argumenten meer aan te voeren.

Want zij wachtten op mij, zoals op de regen, en sperden hun mond open, zoals naar de late regen. Lachte ik hun toe, zij geloofden het niet; en het licht van mijn aangezicht konden zij niet verdonkeren. Ik koos hun weg en zat aan het hoofd, en ik woonde als een koning onder de troepen, als iemand die treurenden troost.

JOB 29:23-25

Hij zegt niet dat hij het hoofd van zijn stam was of de koning, hoewel hij dat zelfs geweest zou kunnen zijn. Maar dat hoeft je niet uit vers 25 op te maken. Hij zegt in wezen: 'Ik was als een hoofd, ik was als een koning, ik werd op die manier geëerd.' Dat was toen. Dit is nu, hoofdstuk 30.

7

Job bespot door de zonen van verstotenen

Maar nu lachen ze om mij, mensen die jonger van dagen zijn dan ik; hun vaders zou ik nog afgewezen hebben om bij de honden van mijn kudde te plaatsen.

JOB 30:1

Met andere woorden, de mensen die mij nu bespotten, komen uit de laagste, onbeschaafdsten families. Het zijn de zonen van mannen aan wie ik de nederigste taken in mijn huishouding niet zou toevertrouwen. En hij beschrijft die mannen aan wie hij zijn kudde niet zou toevertrouwen. Hij zegt:

Wat zou mij de kracht van hun handen ook gebaat hebben? Die is door hoge ouderdom in hen vergaan.

JOB 30:2

Waarom zou ik hen in dienst nemen? Ze hebben mij niets te bieden. Ik zou hen niet eens in dienst nemen om voor mijn honden te zorgen.

Onvruchtbaar door gebrek en door honger vluchtten zij naar een dorre plaats, in het donker van verwoesting en vernietiging. Zij plukken kruiden en bladeren van struiken vanwege de honger; en de wortel van bremstruiken om zich te verwarmen. Zij werden uit de gemeenschap verdreven, men joutte hen uit als een dief. Zij gingen op de hellingen van de dalen wonen, in holen in het stof en in de rotsen. Tussen de struiken schreeuwden zij; onder de distels sloten zij zich bij elkaar aan.

JOB 30:3-7

[Vertalersnoot: Waar het Nederlandse citaat 'schreeuwden' heeft, gebruikt de Engelse vertaling een woord voor balken.]

Dat is een geluid zoals een ezel dat maakt.

Zij waren kinderen van een dwaas, en kinderen zonder naam, zij waren weggeslagen uit het land.

JOB 30:8

De mannen die hij in de verzen 2 tot en met 8 beschrijft, zijn eigenlijk de vaders van de jongere mannen die hem nu bespotten. En de vaders zijn gewoonlijk eerbaarder dan hun zonen. Dat wil zeggen, in die samenleving ging men ervan uit dat geen zoon eerbaarder was dan zijn vader. Alleen al door zijn leeftijd dwong een vader in de samenleving van het Midden-Oosten meer eerbied af. En toch waren zelfs deze vaders zulke schurken dat ze vanwege hun slechte daden uit de samenleving verdreven waren. Ze moesten als een stel bandieten in de grotten wonen. Ze moesten in de wildernis hun voedsel bij elkaar zoeken.

Dit zijn het soort mannen van wie de kinderen mij nu bespotten. Mannen aan wie ik nooit enige verantwoordelijkheid in mijn huishouding zou hebben toevertrouwd. Mannen die helemaal geen aanzien hebben in de samenleving. Mannen die vanwege hun verdorvenheid verdreven zijn. En toch bespotten hun zonen mij nu.

8

Job verliest zijn gezag en bescherming

Maar nu ben ik hun spotlied geworden, en ik ben voor hen tot een spot woord. Zij hebben een afschuw van mij, zij blijven ver bij mij vandaan, ja, zij sparen mijn gezicht het speeksel niet. Want God heeft mijn tentkoord losgemaakt, en mij vernederd; daarom werpen zij voor mijn gezicht de toom af.

JOB 30:9-11

[Vertalersnoot: De Engelse vertaling die de spreker uitlegt, heeft hier ‘boogpees’, waar het Nederlandse citaat ‘tentkoord’ heeft.]

God heeft de boogpees losgemaakt. Wanneer je de pees van een boog haalt, kun je er natuurlijk geen pijlen meer mee afschieten. Hij is ontwapend. Je ontwapent de boog door de pees eraf te halen. Hij zei eerder:

Mijn eer was steeds nieuw bij mij, en mijn boog vernieuwde zich in mijn hand.

JOB 29:20

Maar God heeft mijn boog nu ontwapend, en niemand is meer bang voor mij.

Natuurlijk liep hij nooit rond met een echte boog en pijlen. Daar heeft hij het niet letterlijk over. Hij zegt opnieuw dat zijn aanzien, zijn maatschappelijke positie, zijn wijsheid en het respect dat iedereen voor hem had, ervoor zorgden dat iedereen hem goed behandelde. Daardoor was iedereen echt bang om bij hem in een kwaad daglicht te komen. Maar nu heeft God zijn boogpees verwijderd. Hij is al zijn aanzien kwijt, hij is al het respect kwijt, en nu kan iedereen hem in zijn gezicht spugen en hem bespotten.

Vers 12:

Aan de rechterkant staat gespuis op; zij stoten mijn voeten weg, en banen tegen mij hun wegen naar de ondergang,

JOB 30:12

Nu moet ik zeggen dat het moeilijk is om te weten wat vers 18 betekent.

Door Zijn grote kracht is mijn kleet onherkenbaar veranderd; Hij snoert mij in als de kraag van mijn gewaad.

JOB 30:18

In het Hebreeuws is dat eigenlijk ook heel onduidelijk. Sommigen denken dat hij het heeft over nachtelijke bezoeken. De woorden die hier met 'grote kracht' zijn weergegeven, zouden sommigen vertalen met 'poten', 'klauwen' of 'handen', alsof iemand zijn handen om zijn keel heeft en hem wurgt. Eén commentator dacht dat dit

verwijst naar een soort verschrikkelijke dromen die hij heeft, waarin het voelt alsof iemand zijn handen om zijn keel heeft en hem wurgt, zoals een strakke kraag van zijn kleding. Het is moeilijk om er echt wijs uit te worden.

9

Jobs klacht over Gods wreedheid

Hij zegt tegen God in vers 20:

Ik roep tot U, maar U antwoordt mij niet; ik sta daar, maar U let niet op mij. U bent veranderd in een wreedaard tegen mij; met de macht van Uw hand hebt U Zich tegen mij gekeerd.

JOB 30:20-21

[Vertalersnoot: De spreker volgt hier de Engelse lezing ‘U slaat acht op mij’. Het Nederlandse citaat heeft juist ‘U let niet op mij’.]

Het is niet alsof U me negeert. U slaat wel acht op mij, maar het zou haast beter voor me zijn als U geen acht op me sloeg, want U schenkt me alleen aandacht om wreed tegen me te zijn. Het zou beter zijn als U me helemaal niet opmerkte.

U heft mij op in de wind; U laat mij erop rijden, en U laat mijn bestaan wegsmelten.

JOB 30:22

Dat klinkt misschien leuk, of het klinkt misschien als iets goeds, maar het betekent: U blaast me weg. Ik waai gewoon weg als een stuk afval in de wind en word door de wind meegevoerd, alsof ik gewichtloos en waardeloos ben en er helemaal niet toe doe.

Want ik weet dat U mij naar de dood brengt, en naar de verzamelplaats voor alle levenden.

JOB 30:23

Dat is het huis van de dood.

Maar zal Hij de hand niet uitsteken naar iemand in een puinhoop, als die daarom in zijn verdrukking om hulp roept?

JOB 30:24

[Vertalersnoot: De Engelse vertaling spreekt hier over de hand uitstrekken tégen iemand die een puinhoop is geworden. Het Nederlandse citaat spreekt over de hand uitsteken naar iemand die om hulp roept. De spreker legt de Engelse lezing uit.]

Dat wil zeggen: waarom zou God eigenlijk aandacht schenken aan iemand die zo waardeloos en hulpeloos is als Job nu is? Waarom lijkt God hem te vervolgen?

Heb ik niet geweend over degene die moeilijke dagen had? Was mijn ziel niet bedroefd over de arme? Maar toen ik het goede verwachtte, kwam het kwade; toen ik hoopte op licht, kwam er duisternis.

JOB 30:25-26

Deze twee verzen lijken sterk op de manier waarop Elifaz zijn eerste toespraak begon. Job, je hielp mensen, maar nu is het jou overkomen en heb je verdriet. Daar is hij het in zekere zin mee eens. Ik heb vroeger inderdaad de armen geholpen, maar nu ben ik degene die verdriet wordt aangedaan.

Mijn ingewanden koken en zwijgen niet; de dagen van mijn ellende hebben mij bedreigd. Ik ga, zwart geworden, maar niet door zonnegloed; ik sta op in de verzamelde gemeenschap, ik roep om hulp. Ik ben een broeder van de jakhalzen geworden, en een metgezel van de struisvogels. Mijn huid is zwart geworden op mij, en mijn beenderen branden van hitte. Daarom is mijn harp tot een rouwklacht geworden, en mijn fluit tot een stem van wenenden.

JOB 30:27-31

Dat wil zeggen: vroeger hoorden we muziek in mijn tent, vreugde, dansmuziek, de harp en de fluit. In plaats daarvan zijn die nu vervangen door rouw en geweën. Wanneer hij zegt:

Ik ben een broer van jakhalzen en een maat van struisvogels.

bedoelt hij waarschijnlijk dat hij uit de stad is verdreven. Hij moet buiten onder de sterren slapen, daar waar de wilde dieren zijn. Hij is als het ware een van hen geworden.

10

Job betuigt zijn onschuld met eden

Nu, in hoofdstuk 31, sluit hij zijn toespraak af met een uitvoerige betuiging dat hij een onschuldige en goede man is. Dat is natuurlijk waar. Het klinkt niet erg nederig als hij dat zegt, maar het is nogal moeilijk om zulke dingen niet te zeggen wanneer iemand leugens over je vertelt. En wanneer het erop lijkt dat iedereen alleen al uit je omstandigheden opmaakt dat je geen goede man bent. Er komt een moment waarop je

voor de rechtbank staat en zegt: ‘Ik verklaar dat ik onschuldig ben’, terwijl iedereen denkt dat je schuldig bent. Als je niet schuldig bent, moet je dat zeggen, en dat is wat hij doet.

Het grootste deel van dit hoofdstuk heeft de vorm: ‘Als ik dit of dat heb gedaan, laat mij dan dit of dat overkomen.’ Dat is een heel gebruikelijke retorische vorm in de Bijbelse literatuur. Wanneer hij zegt: ‘Als ik dit of dat heb gedaan’, bedoelt hij eigenlijk: ‘Dat heb ik niet gedaan.’ Als ik het wel had gedaan, dan zou ik de gevolgen moeten ondergaan die ik hier voor die daad noem. Als ik dat heb gedaan, dan zou dit me moeten overkomen. Maar die retorische vorm betekent juist: ‘Ik heb dat niet gedaan, dus dit zou me niet moeten overkomen.’

Het lijkt een beetje op wat Paulus zei:

Want als ik onrecht doe en iets gedaan heb wat de dood verdient, weiger ik niet te sterven; maar als er niets waar is van dat waarvan zij mij beschuldigen, kan niemand mij bij wijze van gunst aan hen uitleveren. Ik beroep mij op de keizer!

HANDELINGEN 25:11

Dan moet ik sterven. Maar vervolgens zegt hij:

Van alles waarvan ze me beschuldigen, heb ik niets gedaan. Daarom mag niemand me aan hen uitleveren. Ik beroep me op de keizer.

Toen Paulus zei:

Als ik iets misdaan heb of iets heb gedaan waarop de doodstraf staat, verzet ik me er niet tegen om te sterven.

zei hij eigenlijk: ‘Als ik misdaden heb gepleegd waarop de doodstraf staat, dood me dan. Dan moet dat gebeuren.’ Maar hij zegt natuurlijk dat dit niet het geval is. Ik heb dat niet gedaan en daarom moet ik hier niet ter dood worden gebracht. En zo begint Job vanaf ongeveer vers 5 van hoofdstuk 31 op deze manier te spreken. Dat gaat in wezen het hele hoofdstuk door. Maar in de openingsverzen zegt hij ronduit:

11

Trouw in het huwelijk en het weren van begeerte

Ik heb een verbond gesloten met mijn ogen; hoe kan ik dan begerig naar een jonge vrouw kijken? Want wat is het deel van God van boven, of het eigendom van de Almachtige vanuit de hoogten? Is het niet ondergang voor wie het verkeerde doet, en ongeluk voor wie onrecht bedrijven? Ziet Hij mijn wegen niet, en telt Hij niet al mijn voetstappen?

JOB 31:1-4

Voor zover ik weet heeft geen van zijn raadgevers hem van zedelijke onbetamelijkheid beschuldigd, hoewel ze hem wel van grote goddeloosheid beschuldigden. Ze hebben hem niet van overspel beschuldigd. Hij brengt overspel hier wel ter sprake:

Als mijn hart verleid is geweest om naar een andere vrouw te gaan, of als ik geloerd heb aan de deur van mijn naaste, laat mijn vrouw dan koren malen voor een ander, en laten anderen zich over haar heenbuigen!

JOB 31:9-10

Maar we weten niet of iemand hem daarvan heeft beschuldigd, al vermoedden ze het misschien wel. Dus maakt hij het heel duidelijk:

Ik heb echt een afspraak met mijn ogen gemaakt. Ik zal niet eens naar een jonge vrouw kijken.

Dit is interessant, want dit is van vóór de wet van Mozes. Dit is heel vroeg, en toch had hij deze zedelijke overtuiging. Hij was een getrouwde man. Hij had maar één vrouw. Hij was geen polygamist en hij vond dat het verkeerd zou zijn om belangstelling te hebben voor andere vrouwen dan zijn eigen vrouw. Hij vond het verkeerd om

belangstelling te hebben voor een ongetrouwde jonge vrouw. Een ongetrouwde jonge vrouw is per definitie geen getrouwde vrouw. Dus waarom zou het in een land waar het hebben van bijvrouwen en polygamie niet als verkeerd werden beschouwd, verkeerd zijn als een man belangstelling heeft voor een ongetrouwde jonge vrouw? Hij zou haar tot vrouw kunnen nemen als hij dat wilde. Maar hij wist dat dit verkeerd was, zelfs in die tijd. Hij wist dat dit niet iets is wat God goedkeurt.

Het feit dat andere mannen — Abraham en Jakob en David en Salomo enzovoort — veel vrouwen hadden, en veel koningen van Israël en Juda ook, hoewel de Bijbel hun dat nooit verwijt, is zeker een sterke aanwijzing in de Schrift dat dit niet is wat God werkelijk wil dat mensen doen. [Vertalersnoot: De redenering is hier ook in de Engelse bron onduidelijk. Mogelijk verwijst de spreker voor deze conclusie naar Jobs zojuist besproken overtuiging.] En Job, die niet eens de wet had, wist intuïtief dat hij als getrouwde man geen belangstelling moest hebben voor andere vrouwen. Hij is monogaam. Niet alleen monogaam in zijn gedrag, maar ook monogaam in zijn gedachten. Hij zal niet toelaten dat zijn ogen andere vrouwen dan zijn eigen vrouw aandachtig bekijken en naar hen kijken. Hij vindt het goddeloos om dat te doen.

Sommige mensen denken dat Jezus, toen Hij in de Bergrede onderwees, de wet strenger maakte dan het Oude Testament doet. Want Hij zei:

U hebt gehoord dat tegen het voorgeslacht gezegd is: U zult niet doden; en: Wie doodt, zal door de rechtbank schuldig bevonden worden. Maar Ik zeg u: Al wie ten onrechte boos is op zijn broeder, zal schuldig bevonden worden door de rechtbank. En al wie tegen zijn broeder zegt: Raka! zal schuldig bevonden worden door de Raad; maar al wie zegt: Dwaas! die zal schuldig bevonden worden tot het helse vuur.

MATTHEÛS 5:21-22

Hij zei:

U hebt gehoord dat tegen het voorgeslacht gezegd is: U zult geen overspel plegen.

MATTHEÛS 5:27

zoals je dat hebt gehoord.

Maar Ik zeg u dat al wie naar een vrouw kijkt om haar te begeren, in zijn hart al overspel met haar gepleegd heeft.

MATTHEÛS 5:28

En veel mensen zeggen: ‘Zo, Jezus heeft het Oude Testament moeilijker gemaakt. Het Oude Testament zei alleen maar dat je geen overspel moet plegen. Jezus zei dat je niet met begeerte naar een vrouw mag kijken.’ Nou, Jezus heeft dat niet bedacht. Die zedelijke overtuiging die Jezus naar voren brengt, is te vinden in het oudste boek van de Bijbel. En Job zei dat hij er een gewoonte van had gemaakt om niet naar jonge vrouwen te kijken. Hij bedoelt natuurlijk met begeerte. Er is niets verkeerts aan om naar iemand te kijken, maar hij heeft het over naar iemand kijken op een manier die ongepast was. En hij had er een gewoonte van gemaakt; hij had een verbond met zijn ogen gesloten. Een verbond is een bindende overeenkomst waaraan je je leven lang houdt. En hij zei eigenlijk tegen zijn ogen: ‘Dit is mijn verbond met jullie: jullie gaan niet naar andere vrouwen kijken dan naar mijn eigen vrouw.’

12

De straf die bedrog en overspel verdienen

Nu zegt hij in vers 5:

Als ik met leugens heb omgegaan, en mijn voet zich gehaast heeft naar bedrog, laat Hij mij dan wegen in een zuivere weegschaal, en God zal mijn oprechtheid weten. Als mijn schreden van de weg zijn afgeweken, en mijn hart mijn ogen gevolgd is, en er iets aan mijn handen kleeft, dan mag ik zaaien, maar een ander eten, en wat bij mij uitspruit, mag ontworteld worden!

JOB 31:5-8

Dat wil zeggen: laat mij gewassen planten en iemand anders ze oogsten, omdat ze mij worden afgenomen.

Als mijn hart verleid is geweest om naar een andere vrouw te gaan, of als ik geloerd heb aan de deur van mijn naaste,

JOB 31:9

— met andere woorden, als ik plannen heb gesmeed om een overspelige relatie met de vrouw van mijn naaste te hebben —

laat mijn vrouw dan koren malen voor een ander, en laten anderen zich over haar heenbuigen!

JOB 31:10

Het klinkt alsof hij zegt: 'Als ik met de vrouw van mijn buurman heb geslapen, laat er dan iemand anders komen die seks heeft met mijn vrouw.' Je zou kunnen denken: 'Nou, dat is niet erg aardig om je vrouw toe te wensen.' Maar hij wenst het zijn vrouw niet toe; hij wenst het zichzelf toe. Hij gaat ervan uit dat als zijn vrouw een verhouding zou hebben, zij dat prettig zou vinden. Hij heeft het er niet over dat ze door de

buurman wordt verkracht, maar dat ze wordt verleid. Hij zegt dat hij in dat geval het slachtoffer zou zijn, niet zijn vrouw. En hij zegt: 'Als ik mijn buurman tot slachtoffer heb gemaakt door met zijn vrouw te slapen, laat mijn buurman mij dan op die manier tot slachtoffer maken. Laat iemand mij tot slachtoffer maken door met mijn vrouw te slapen.' Dat zou voor Job een straf zijn. Het wordt niet gezien als iets wat tegen de wil van zijn vrouw gebeurt of zoiets.

Dat zou namelijk schandelijk gedrag zijn, en het is een misdaad bij de rechters. Dat zou namelijk een vuur zijn dat verteert tot in het verderf, en dat al mijn opbrengst ontwortelt.

JOB 31:11-12

Nu, wanneer hij in vers 11 zegt:

Als ik dat had gedaan, zou dat slecht zijn.

Jullie zeggen dat ik goddeloos heb gehandeld, en jullie zeggen dat ik lijd vanwege mijn goddeloosheid. Nou, ik heb niet goddeloos gehandeld. Maar als ik met de vrouw van mijn buurman had geslapen, dan zou dat goddeloos zijn. Dan zou ik verdienen wat ik nu doormaak. Maar dat is niet het geval.

13

Het recht van slaven als Gods schepselen

Als ik het recht van mijn slaaf of van mijn slavin versmaad heb, wanneer zij een geschil met mij hadden, wat zal ik dan doen als God opstaat? En als Hij onderzoekt, wat zal ik Hem dan antwoorden? Heeft Hij Die mij in de buik maakte, ook hem niet gemaakt, en heeft Eén ons niet in de baarmoeder gevormd?

JOB 31:13-15

Dit is een interessant vooruitlopen op een meer verlicht tijdperk wat mensenrechten betreft, want hij heeft het over zijn slaven. Als slaveneigenaar kon hij met zijn slaven doen wat hij maar wilde. Een man hoeft tegenover zijn slaven geen verantwoording af te leggen. Maar hij zei: ‘Als mijn slaven bij me kwamen met een klacht tegen mij, heb ik ze dan ooit gewoon genegeerd? Heb ik ze weggestuurd? Heb ik hun zaak veracht?’ Nee, hij luisterde naar hen. Hij zei:

Waarom zou ik niet? Dezelfde God heeft mij en hen gemaakt.

Kijk, hoewel hij vroeger slaveneigenaar was en zijn slaven zijn bezit waren, zag hij hen toch als mensen die door God waren gemaakt, net als hij. Dat was een standpunt dat mensen in de samenleving nog eeuwen na Jobs tijd niet innamen. Iedere samenleving heeft slavernij tot aan de moderne tijd als een rechtmatige instelling erkend. Zelfs Job erkende het als een rechtmatige instelling. Hij had dienaren, maar hij zag zijn dienaren als mensen. Meestal werden slaven niet als mensen behandeld. Ze werden gewoon als bezit behandeld.

Hij zegt:

Dezelfde God die mij heeft gemaakt, heeft hen ook gemaakt. Dezelfde God die mij uit de buik van mijn moeder ter wereld heeft gebracht, heeft hen ook gemaakt.

‘We zijn min of meer gelijk in Gods ogen.’ Dat is een behoorlijk verlichte opvatting voor een man uit een heel ver verleden, die leefde in een tijd waarin de rechtmatigheid van slavernij zelfs nog nooit ter discussie was gesteld. Wanneer mensen maatschappelijke macht of economische macht over anderen hebben, buiten ze die gewoonlijk zoveel mogelijk uit. Maar hij was een man die dat soort macht had en die niet uitbuitte. Hij leek daar zelfs niet in geïnteresseerd. Hij vond dat dat niet juist zou zijn.

14

Zorg voor armen en eden van onschuld

Als ik de armen iets van hun wens onthouden heb, of de ogen van de weduwe heb laten versmachten; als ik mijn stuk brood alleen gegeten heb, zodat de wees daarvan niet gegeten heeft — ja, hij is vanaf mijn jeugd bij mij opgegroeid, als bij een vader, en de weduwe heb ik vanaf de buik van mijn moeder geleid. Als ik iemand heb zien omkomen, omdat hij zonder kleding was, en omdat de arme geen bedekking had; als zijn heupen mij niet gezegend hebben, omdat hij zich verwarmde met de wol van mijn schapen. Als ik mijn vuist gezwaaid heb tegen de wees, omdat ik zag dat er hulp voor mij in de poort was, laat dan mijn schouder van het schouderblad vallen, en laat mijn arm dan van zijn pijp afbreken! Want het onheil van God joeg mij angst aan, en vanwege Zijn hoogheid kon ik niets.

JOB 31:16-23

Dus hij zegt: ‘Als ik mijn positie als rechter op een onrechtvaardige manier gebruik, door steekpenningen van de rijken aan te nemen, zodat ik ten gunste van de rijken een uitspraak tegen de armen doe, of iets dergelijks, dan zou mijn arm afgerukt moeten worden.’ Dat is een vervloeking zoals mensen die in die samenleving gewoonlijk over zichzelf uitspraken.

De psalmdichter zegt in een van de psalmen — is het Psalm 137 of 139? Ik haal die twee door elkaar. Ik denk 137. De psalmdichter zegt:

Als ik u vergeet, Jeruzalem, laat dan mijn rechterhand zichzelf vergeten.

PSALMEN 137:5

Hoe zegt hij dat ook alweer? Er zijn een aantal van dat soort uitspraken. Laat ik eens kijken wat er staat. Het is Psalm 137, vers 4 tot en met 6.

zeiden wij: Hoe zouden wij een lied van de HEERE zingen in een vreemd land? Als ik u vergeet, Jeruzalem, laat dan mijn rechterhand zichzelf vergeten. Laat mijn tong vastkleven aan mijn gehemelte, als ik niet aan u denk, als ik Jeruzalem niet doe uitstijgen boven mijn hoogste blijdschap.

PSALMEN 137:4-6

Kijk, dit is zo'n gebruikelijke manier om een vervloeking over jezelf uit te spreken. Als ik mijn plicht niet doe, laat die vreselijke dingen dan gebeuren. Laat mijn rechterhand haar vaardigheid verliezen; laat die verschrompelen. Laat mijn tong aan mijn gehemelte kleven, zodat ik niet meer kan spreken. In dit geval: laat mijn armen uit hun gewrichten worden gerukt. Dat zijn krachtige manieren om te zeggen: 'Ik ben duidelijk niet schuldig aan deze dingen, want als ik dat wel was, zou ik mezelf niet op deze manier zulke gevolgen toewensen.' Dit is dus een retorische manier om je onschuld te betuigen.

15

Geen vertrouwen op goud of hemellichamen

Vers 24:

Als ik mijn hoop op goud gesteld heb, of tot het fijne goud gezegd heb: U bent mijn vertrouwen; als ik mij verblijd heb, omdat mijn vermogen groot was, en omdat mijn hand geweldig veel verkregen had. Als ik het zon licht gezien heb, wanneer het scheen, of de maan, die stralend voortging,

JOB 31:24-26

Dit betekent waarschijnlijk dat hij ze zou hebben gadegeslagen en als goden zou hebben vereerd. Want bijna alle volken uit de oudheid, behalve godvrezende mensen, aanbaden de zon en de maan alsof het godheden waren. Hij heeft ongetwijfeld juist dat in gedachten. In Deuteronomium hoofdstuk 4 lijkt er trouwens soortgelijke taal te staan waarmee God Israël waarschuwt om juist dat niet te doen. Vers 19. Hij spreekt tegen Israël over de tijd dat ze het beloofde land binnengaan en zich daar vestigen. Hij zegt:

Wees ervoor op uw hoede dat u uw ogen niet opslaat naar de hemel, en de zon, de maan en de sterren ziet, heel het leger aan de hemel, en u laat verleiden om u voor hen neer te buigen en hen te dienen. De HEERE, uw God, heeft hen aan al de volken onder de hele hemel toebedeeld,

DEUTERONOMIUM 4:19

Hij zegt: pas op voor die verleiding, dat je omhoogkijkt en je gedreven voelt om de zon en de maan en de sterren te aanbidden. Blijkbaar was dat een aandrang die heidense godsdiensten in de oudheid voelden. Ze maakten allemaal de zon tot een van hun goden en de maan tot een van hun goden.

En dus zegt Job:

Als ik het zon licht gezien heb, wanneer het scheen, of de maan, die stralend voortging, en mijn hart in het geheim verleid werd, en mijn hand mijn mond gekust heeft!

JOB 31:26-27

Daarmee bedoelt hij: verleid om ze te aanbidden.

Niemand weet wat dat betekent, behalve dat het een soort heidens ritueel lijkt te zijn bij het aanbidden van de zon en de maan: je eigen hand kussen.

Ook dat is een misdaad bij de rechter, want dan zou ik God van boven verloochend hebben.

JOB 31:28

Opnieuw zegt hij: ik heb niets gedaan wat een oordeel verdient. Ik zou verdienen wat mij overkomt als ik die dingen had gedaan.

16

Goedheid voor vijanden en vreemdelingen

Ook dat is een misdaad bij de rechter, want dan zou ik God van boven verloochend hebben. Als ik mij verblijd heb over de verdrukking van hem die mij haatte, en opgewekt ben geweest wanneer het kwaad hem trof! Ik heb zelfs mijn gehemelte niet toegelaten te zondigen, door met een vervloeking zijn ziel op te eisen. Als de mensen van mijn tent niet hebben gezegd: Wie werd er niet verzadigd van zijn vlees? De vreemdeling overnachtte niet op de straat; ik opende mijn deuren voor de reiziger. Als ik, zoals Adam, ooit mijn overtredingen bedekt heb, door mijn ongerechtigheid in mijn binnenste te verbergen, omdat ik bevreesd was voor een grote menigte, en de verachting van de geslachten mij ontsteld zou doen raken, zodat ik zweeg en de deur niet uitging! Och, had ik maar iemand die naar mij wilde luisteren! Zie, mijn ondertekening! Laat de Almachtige mij antwoorden, en laat mijn Tegenstander een aanklacht op schrift stellen.

JOB 31:28-35

Sommige van deze dingen die hij zei, spreken hopelijk voor zich. Hij zei: als ik mij heb verheugd over de ondergang van mijn vijanden — dat heb ik niet gedaan. Wanneer mijn vijanden door ellende werden getroffen, verheugde ik mij daar niet over. Sterker nog, ik ben zelfs nooit zover gegaan dat ik hen vervloekte toen het hun goed ging. Ik heb hun nooit kwaad toegewenst, en wanneer hun kwaad overkwam, was dat voor mij nooit een reden om me te verheugen.

Hij zei: mijn dienaren in mijn tent hebben echt dingen gezegd als: wie heeft er niet van Jobs eten geprofiteerd? Welke vreemdeling die hier op doorreis was, is nooit in zijn huis opgenomen? Hij is gastvrij. Hij zei dat dat de dingen waren die hem werkelijk kenmerkten, niet de zonden waarvan sommige van zijn raadgevers hem hadden beschuldigd.

17

Job vraagt God om een schriftelijke aanklacht

Terwijl hij hier zijn betoog afrondt, zegt hij in vers 35:

Och, had ik maar iemand die naar mij wilde luisteren! Zie, mijn ondertekening! Laat de Almachtige mij antwoorden, en laat mijn Tegenstander een aanklacht op schrift stellen. Zou ik die dan niet op mijn schouder dragen? Ik zou die op mij binden als een kroon. Het getal van mijn voetstappen zou ik Hem bekendmaken; als een vorst zou ik tot Hem naderen.

JOB 31:35-37

Met andere woorden: ik wou dat God gewoon een boek zou schrijven over alles wat ik heb gedaan. Mijn beschuldigers hier denken dat het vol beschuldigingen tegen mij zou staan, maar in werkelijkheid zou God geen enkele beschuldiging tegen mij kunnen

vinden. Ik heb me goed gedragen. Ik zou dat boek werkelijk nemen en het als een ereteken dragen. Ik zou iedereen dat boek laten zien. Ik verberg niets. Ik heb niets te verbergen.

Als mijn land ooit tegen mij geroepen heeft, en zijn voren gezamenlijk hebben geweend; als ik zijn volle opbrengst gegeten heb zonder geld uit te keren, en de ziel van de pachters ervan heb laten zuchten, laat dan in plaats van tarwe distels opkomen, en in plaats van gerst giftig onkruid! Hier eindigen de woorden van Job.

JOB 31:38-40

Er staat:

Job is uitgesproken.

Met zijn laatste woorden roept hij opnieuw een verwensing over zichzelf af, een vloek, als hij ook maar iets heeft gedaan wat een vloek over een mens zou moeten brengen. Maar dit alles wordt op deze manier gezegd om eenvoudigweg te zeggen: ik heb het niet gedaan. Ik heb die dingen niet gedaan, dus is er geen reden waarom die vervloeking op mij zouden moeten rusten.

18

Elihu als toehoorder en bemiddelaar

Dat is werkelijk het einde van al zijn toespraken in het hele boek. Dan komen we bij de heel lange toespraken van Elihu. Elihu is een nogal raadselachtige man. Om te beginnen verschijnt hij schijnbaar uit het niets. Zijn vrienden kwamen, en hun komst werd in hoofdstuk 2 aangekondigd. Ze spraken met elkaar af, ze kwamen hem opzoeken, ze zaten en luisterden naar hem terwijl hij zijn verdriet uitstortte. Daarna antwoordden ze hem; ze spraken met hem. Al die tijd kon je de indruk krijgen dat dit gesprek tussen Job en zijn drie vrienden gewoon een privéaangelegenheid was tussen hen vieren.

Maar nu ontdekken we dat Elihu er al die tijd bij heeft gezeten en heeft geluisterd, en dat hij er zijn eigen oordeel over wil geven. Als hij erbij is geweest, zijn er misschien ook veel anderen bij geweest. Job was een beroemd man in die streek, en ongetwijfeld waren veel mensen nieuwsgierig naar zijn omstandigheden. Er kunnen heel wat mensen zijn geweest die alleen maar kwamen kijken om te zien wat er met hem zou gebeuren wanneer zijn drie vrienden, vooraanstaande filosofen, hem kwamen bezoeken. Ik weet zeker dat iedereen zich de vraag had gesteld: 'Waarom overkomt Job dit? Deze mannen zullen het weten.' Waarschijnlijk was er een soort menigte op dit gesprek afgekomen om te luisteren, want er waren ook andere mensen die het antwoord wilden weten. Jobs situatie was een raadsel, en ze dachten dat dit heel interessant zou worden. En dat was het ook. Het zou heel interessant zijn geweest om daarbij aanwezig te zijn.

Niet iedereen vindt dezelfde dingen interessant als ik, maar mijn favoriete soort films zijn rechtbankdrama's. Ik ben echt dol op rechtbankdrama's. Ik hoor graag hoe twee partijen hun zaak bepleiten, en in films zijn ze daar meestal allebei behoorlijk goed in. Ik zou heel graag in rechtszalen zitten. Ik heb zelfs ooit gedacht dat ik advocaat wilde worden, alleen maar omdat het me leuk leek om zoveel tijd in een rechtszaal door te brengen en af en toe zelfs de kans te krijgen om argumenten naar voren te brengen. Maar ik denk niet dat dat voor mij een goede roeping zou zijn.

Ik kan me voorstellen dat het voor de gewone man aantrekkelijk zou zijn als hij ziet: 'Daar komen die filosofen. We gaan een verklaring horen. Er zal bewijsmateriaal naar voren komen. Dit wordt interessant.' Dus ik zou aannemen dat Elihu niet de enige was die was komen opdagen. Hij is alleen de enige die achteraf het woord neemt. En hij neemt het woord omdat hij meer weet, of omdat hij alleen maar denkt dat hij meer weet. Dat is nu juist zo moeilijk vast te stellen. Weet hij werkelijk meer dan de andere mannen? Draagt hij werkelijk iets bij waardoor er meer inzicht in de situatie komt, of vleit hij zichzelf alleen maar met de gedachte dat hij meer weet dan zij?

Uiteindelijk wijst hij zowel Jobs vrienden als Job terecht. Hij is een soort bemiddelaar, of ziet zichzelf in elk geval in die rol. Hij ziet zichzelf als Jobs pleitbezorger tegenover God. Maar uiteindelijk heeft hij ook vooral kritiek op Job, al is die niet zo scherp als die van de andere mannen. Hij is een jonge man en heeft daarom gezwegen totdat de oudere mannen hadden gesproken. Dat zou de gewoonte zijn.

19

Elihu's nederigheid en gezag

Toch vinden veel mensen dat Elihu geen ware nederigheid laat zien. Wanneer hij dingen zegt als:

Want werkelijk, mijn woorden zijn geen leugen; iemand die oprecht van gevoelen is, is hier bij je.

JOB 36:4

[Vertalersnoot: De Engelse vertaling heeft hier 'iemand die volmaakt is in kennis', waar het Nederlandse citaat 'iemand die oprecht van gevoelen is' heeft.]

klinkt het alsof hij over zichzelf spreekt. En het klinkt niet als iets heel nederigs om als mens te zeggen. Wat hij zegt, komt er immers op neer dat deze andere wijze, oudere mannen, Job en zijn drie vrienden, zich niet wijs hebben getoond, en dat Elihu hun nu kennis zal komen bijbrengen. Hij zal hem eens een paar dingen leren. Dat klinkt niet als een nederige benadering.

Aan de andere kant doet hij aan het begin van zijn toespraak wel uitspraken die in elk geval naar de vorm nederig zijn, en het is echt moeilijk om te weten wat je van hem moet denken. Een van de vragen bij de zelfstudie was of Elihu een nederige of een arrogante man leek. Ik kreeg uiteenlopende antwoorden. Sommigen vonden hem arrogant klinken; anderen vonden hem nederig klinken. Zo is het eigenlijk ook met de commentatoren: zij verschillen over hem van mening. Hij is een beetje een raadsel.

Sommigen denken dat hij werkelijk de stem van God is. Niet de stem van God zoals die uit de wervelwind kwam, maar meer een profeet van God, iemand die met Gods antwoord aan Job kwam. Maar als dat zo is, waarom moest God dan nog uit de wervelwind spreken nadat Elihu klaar was? Het lijkt erop dat God verscheen omdat nog niemand werkelijk tegen Job had gezegd wat er gezegd moest worden, en God, niemand minder dan God Zelf, kon het zeggen.

Elihu is er wel van overtuigd dat hij zijn inzichten van God heeft, al weet ik niet of hij aanspraak maakt op dezelfde soorten inspiratie als waarop een profeet aanspraak zou maken. Hij zegt niet per se:

Dit zegt de Heer.

zoals een profeet dat zou doen.

Ik ga Elihu gewoon nemen zoals hij zich presenteert, zonder enige veronderstelling over wie hij is. Hij is een jonge man in de menigte. Hij heeft naar hen geluisterd. Hij is er heel ontevreden over dat deze oudere mannen heel veel hebben gepraat en dat er niets is opgelost. Job heeft zijn raadgevers geen centimeter van hun oorspronkelijke standpunt af gekregen. Zij hebben Job geen centimeter van het zijne af gekregen. Al dat gepraat is uiteindelijk vruchteloos gebleven, en in zijn gedachten hebben zich zijn eigen opvattingen gevormd. Hij vindt dat er dingen zijn die ze niet hebben gezegd, en dat ze sommige dingen die ze wel hebben gezegd, op een onvriendelijke manier hebben gezegd. Hij denkt dat Job waarschijnlijk een rechtvaardig man is, maar dat Job misschien een beetje te trots, een beetje te eigengerechtig is overgekomen.

20

Lijden als onderricht in plaats van straf

In zekere zin lossen de toespraken van Elihu eigenlijk niets op. Maar er zijn een paar punten waarop de toespraken van Elihu volgens mij verschillen van die van de anderen. Eén daarvan is dat hij beslist beleefder is dan de anderen. Soms heeft hij woorden van terechtwijzing voor Job, maar hij beschuldigt hem niet zoals Jobs vrienden dat deden. Hij is niet zo nederig als je van een jonge man zou verwachten wanneer hij oudere mannen terechtwijst. Maar hij erkent wel dat hij jonger is. En wanneer hij Job terechtwijst of corrigeert, behandelt hij hem met meer eerbied en respect dan de oudere mannen deden, die, zoals ze zelf zeiden, ouder waren dan Jobs vader. Iets anders aan Elihu is dat hij een aspect naar voren brengt dat de anderen niet hebben genoemd: lijden is niet altijd een straf, maar vaak is het een tuchtiging. Bij tuchtiging denken we misschien aan een pak slaag, en dan zien we het als een straf. Maar tuchtiging betekent eigenlijk eenvoudigweg het opvoeden van een kind. Bij het

opvoeden van een kind hoort ook wat we gewoonlijk onder tuchtiging verstaan. Wanneer een kind iets verkeerd doet, moet het worden terechtgewezen. Maar de opvoeding van een kind houdt niet alleen in dat je je met het kind bezighoudt wanneer het iets verkeerd heeft gedaan. Het betekent ook dat je het kind begeleidt door de fasen die het moet doorlopen.

Wanneer je een kind naar school stuurt en het kind vindt dat niet leuk, heeft het moeite om het alfabet te leren; het is niet gelukkig in die situatie. Maar het zit daar niet omdat het iets verkeerd heeft gedaan. Het zit daar omdat het tijd is voor de volgende stap in zijn ontwikkeling, en de ouders weten dat. Ze brengen het naar een plek waar het onderricht krijgt. En dat onderricht is moeilijk, maar het is goed voor het kind.

Het is niet zo dat Elihu nu zoveel meer inzicht heeft dan de andere mannen. Of tenminste, als dat wel zo is, is het niet duidelijk, want hij maakt enkele van dezelfde fouten als de andere raadgevers. Maar hij zegt nooit dat Job lijdt vanwege zonden die hij heeft begaan voordat deze dingen hem overkwamen. Alle andere raadgevers zeggen: 'Job, deze dingen zijn je overkomen omdat je een goddeloos man was.' Elihu zegt dat op geen enkel moment. Hij zegt wel dat Job misschien gecorrigeerd moet worden. Maar wat Elihu oppert, is dat het lijden Job niet overkwam omdat hij zondigde, maar dat Job misschien gezondigd heeft doordat het lijden hem is overkomen. Met andere woorden, Jobs reactie op het lijden is niet zo voorbeeldig geweest als je zou wensen.

We zien inderdaad dat Elihu aangeeft dat Job ergens schuldig aan is en zich moet bekeren. Maar hij maakt niet zo duidelijk als de andere raadgevers dat hij denkt dat Job dit lang geleden heeft gedaan en daarmee dit lijden over zichzelf heeft gebracht. Hij zegt veeleer dat Job niet erg goed reageert op de hand van God die nu zwaar op hem drukt. Elihu heeft dus iets meer inzicht dan de anderen. Hij is bereid Job op zijn woord te geloven dat hij niets had gedaan om zijn lijden te verdienen. Maar sinds dat lijden is gekomen, is Job niet zo nederig geweest en heeft hij zich niet zo onderworpen aan de beproevingen als hij had kunnen doen.

Dat wil niet zeggen dat Job het slechter deed dan wie van ons ook zou hebben gedaan. Zijn eerste reacties waren zelfs verbazingwekkend. Maar hij was een mens.

Is mijn kracht soms de kracht van stenen? Is mijn vlees soms van brons?

JOB 6:12

Hij raakte uitgeput en begon inderdaad te klagen. Hij begon inderdaad te suggereren dat God niet het juiste deed. Het zou beter voor hem zijn geweest om gewoon te blijven zwijgen, zoals hij had gedaan. Het zou beter voor hem zijn geweest om alleen te zeggen: 'Ik begrijp niet wat God doet, maar ik ga niet zeggen dat Hij het verkeerde doet.' Beter, ja. Volmaakt zelfs. En hij is geen volmaakt mens. Niemand is dat.

21

Jobs gekrenkte trots en Gods vorming

Dat is iets werkelijk fantastisch aan het boek Job: hoewel het Job neerzet als een uitzonderlijk rechtvaardig persoon, stelt het hem niet zo volmaakt voor dat hij geen fouten maakt en zich niet hoeft te bekeren. Aan het eind van het boek moet hij zich bekeren. Hij is een veelzijdig persoon, zoals alle echte mensen in de wereld dat zijn. Hij is geen verzonnen personage dat alleen maar goed is. Aan het begin wordt hij beslist als volkomen goed voorgesteld. Maar dat is om ons duidelijk te maken dat de dingen die hem overkwamen, hem overkwamen ondanks het feit dat hij goed was, niet omdat hij iets kwaads had gedaan.

Hoewel we waarschijnlijk zijn kant zouden kiezen in zijn geschillen met zijn vrienden, omdat zij valse beschuldigingen uiten, reageert hij boos op hen. Bij sommige dingen die hij zegt, krimp je een beetje ineen vanwege de gezindheid waarmee hij ze zegt. Maar tegelijkertijd zeg je: 'Hij is degene die in deze situatie gelijk heeft. Zij zijn degenen die ongelijk hebben.' Hij probeert alleen maar de feiten recht te zetten. Maar de feiten rechtzetten is één ding. Het is iets anders om je geduld te verliezen,

verontwaardigd te worden omdat je beschuldigd wordt, hoogmoedig te worden, of de hoogmoed die in ieder mens zit als woede naar boven te laten komen vanwege iemands valse beschuldigingen.

Zoals ik eerder zei, heeft ieder mens, blijkbaar zelfs Job, een beproeving waarvoor hij waarschijnlijk zal bezwijken, in die zin dat hij mogelijk niet het juiste zou doen. Wanneer hij zijn bezit verliest, zijn gezin verliest, zelfs zijn gezondheid verliest, zijn dat niet de beproevingen die hem kwaad maken. Dat kan hij van God aanvaarden. Maar wanneer mensen komen en hem zwart beginnen te maken, raakt dat hem in zijn trots. Hij heeft er zijn hele leven voor gezorgd dat hem niets te verwijten viel en dat hij het juiste deed. Toch stellen mensen zijn hele leven voor alsof het tegenovergestelde het geval is geweest. En ik denk niet dat Job een uitzonderlijk trotse man was. Ik denk niet dat hij trotser was dan de gemiddelde man.

Ik denk dat iedere man verontwaardigd zou zijn als hij zijn vrouw volkomen trouw was geweest en iemand zei dat hij was vreemdgegaan. Of als hij in zaken volkomen eerlijk was geweest en iemand zei dat hij had gestolen, geld had verduisterd. Mannen komen in verzet, en vrouwen ongetwijfeld ook, wanneer ze vals worden beschuldigd. Dat was Jobs probleem.

Misschien is dat zelfs een deel van de les van het boek: er zijn diepere beproevingen, niet alleen verzoeken die ons treffen in onze begeerten, ons comfort en onze uiterlijke omstandigheden. Er zit iets in onze eigen natuur dat soms getuchtigd moet worden.

Elihu lijkt Jobs beproevingen niet te zien als straf voor iets wat Job heeft gedaan, maar als onderdeel van Gods vorming, van Gods tuchtiging, van de manier waarop God Job verder brengt en hem geestelijk iets goeds laat ontvangen. Dit is ongetwijfeld waar, hoewel de eerste twee hoofdstukken ons niet vertellen dat dit de reden is. Maar het is beslist een reden voor God om deze dingen te doen, en het laat God zien als een goede God, ondanks het feit dat Job dingen ondergaat die hij liever niet zou ondergaan.

Deze tuchtiging komt over hem, denkt Elihu, omdat Job niet zo goed op zijn beproevingen heeft gereageerd als hij had gekund. Het zou moeilijk zijn om over Job te oordelen wanneer je zulke dingen zelf niet hebt meegemaakt: 'Job, je zou hier beter

mee moeten omgaan.’ Maar zelfs als niemand anders er beter mee zou omgaan dan Job, blijft het waar: hij had het beter kunnen doen. Iedereen zou het beter kunnen doen.

Dat lijkt hier de strekking te zijn: je had het beter kunnen doen, en God gebruikt deze omstandigheden om je te vormen, je te tuchtigen, een beter mens van je te maken. Dat is wat we in Elihu’s toespraken zullen aantreffen. We komen erop terug en zullen die toespraken ook daadwerkelijk lezen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Job 28:28
- 1 Johannes 4:18
- Psalmen 19:9
- Spreuken 9:10
- Job 31:40
- Job 29:1-6
- Job 29:7
- Job 29:7-8
- Job 29:9
- Job 29:11-12
- Job 29:13-16
- Job 29:17
- Job 29:18-20
- Job 29:21-22
- Job 29:23-25
- Job 30:1
- Job 30:2
- Job 30:3-7
- Job 30:8
- Job 30:9-11
- Job 29:20

- Job 30:12
- Job 30:18
- Job 30:20-21
- Job 30:22
- Job 30:23
- Job 30:24
- Job 30:25-26
- Job 30:27-31
- Handelingen 25:11
- Job 31:1-4
- Job 31:9-10
- Mattheüs 5:21-22
- Mattheüs 5:27
- Mattheüs 5:28
- Job 31:5-8
- Job 31:9
- Job 31:10
- Job 31:11-12
- Job 31:13-15
- Job 31:16-23
- Psalmen 137:5
- Psalmen 137:4-6
- Job 31:24-26
- Deuteronomium 4:19
- Job 31:26-27
- Job 31:28
- Job 31:28-35
- Job 31:35-37
- Job 31:38-40
- Job 36:4
- Job 6:12

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.